

УДК 343.341(477):343.98:343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.21>

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Погорецький М.М.,

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
доцент кафедри кримінального права і кримінології
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0003-2888-0911*

Погорецький М.М. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану: проблемні питання криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

Статтю присвячено кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану та проблемним питанням криміналістичного забезпечення їх досудового розслідування. Обґрунтовано, що «гібридизація» загроз, розосередженість подій і учасників, домінування цифрових комунікацій і транснаціональних каналів формують підвищені ризики втрати доказів, дефектів процесуалізації та подальшої недопустимості доказового масиву. У межах загальної кримінально-правової характеристики акцентовано на кваліфікаційних «вузлах», які безпосередньо визначають предмет доказування (конкуренція норм, відмежування суміжних складів, доказування спрямованості умислу та рольової участі у мережевих конфігураціях). Систематизовано проблеми криміналістичного забезпечення на старті провадження (первинна фіксація події та цифрових слідів), у цифровому доказуванні (джерело, спосіб отримання, цілісність, відтворюваність), у легалізації матеріалів ОРД/НСРД (процесуальна перспективність результатів, повнота документування, ризики «провисання»), у застосуванні тактичних операцій та тимчасового доступу, а також у площині судового контролю, допустимості доказів і стандарту обґрунтованості процесуальних рішень. Запропоновано узагальнювальну модель криміналістичного забезпечення (виявлення–фіксація–процесуалізація–перевірка–судовий контроль) і комплекс прикладних рішень: алгоритм первинних дій із мінімізацією «доказових прогалин», протоколи цифрового документування (метадані, контроль цілісності, опис середовища отримання, ланцюг збереження), критерії необхідності/пропорційності цифрових втручань і стандарти обґрунтування клопотань, а також організаційні стандарти взаємодії слідчих та оперативних підрозділів і прокурорського контролю за доказовою придатністю результатів. Доведено, що визначальними критеріями якості криміналістичного забезпечення у воєнний час мають бути перевірюваність, відтворюваність і допустимість доказів за умови збереження гарантій прав людини. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з розробленням спеціалізованих методик розслідування окремих груп безпекових правопорушень і уніфікацією підходів до оцінки цифрових та негласно здобутих доказів у судовій практиці.

Ключові слова: національна безпека, воєнний стан, досудове розслідування, криміналістичне забезпечення, криміналістична тактика, тактичні операції, цифрові докази, цифрові сліди, ОРД, НСРД, легалізація доказів, допустимість доказів, судовий контроль, міжнародне співробітництво.

Pohoretskyi M. M. Criminal Offences Against the Fundamentals of Ukraine's National Security under Martial Law: Problematic Issues of Forensic Support for Pre-Trial Investigation.

The article addresses criminal offences against the fundamentals of Ukraine's national security under martial law and examines problematic issues of forensic support for their pre-trial investigation. It is substantiated that the "hybridization" of threats, the dispersion of events and actors, and the predominance of digital communications

and transnational channels create heightened risks of loss of evidence, defects in procedural formalization, and the subsequent inadmissibility of the evidentiary corpus. Within the general criminal-law characterization, the focus is placed on qualification “bottlenecks” that directly determine the subject matter of proof (conflict of legal norms, delimitation of related offences, proving the direction of intent and role-based participation in network configurations). The study systematizes problems of forensic support at the initial stage of proceedings (primary recording of the event and digital traces), in digital evidence (source, method of acquisition, integrity, reproducibility), in the legalization of materials obtained through operational-search activities and covert investigative (search) actions (procedural prospectivity of results, completeness of documentation, risks of “procedural gaps”), in the use of tactical operations and temporary access to items and documents, as well as in the domain of judicial control, admissibility of evidence, and the standard of substantiation of procedural decisions. A generalizing model of forensic support (detection–fixation–procedural formalization–verification–judicial control) and a set of applied solutions are proposed: an algorithm for primary actions aimed at minimizing “evidentiary gaps,” protocols for digital documentation (metadata recording, integrity control, description of the acquisition environment, chain of custody), criteria of necessity/proportionality for digital intrusions and standards for substantiating motions, as well as organizational standards for interaction between investigators and operational units and prosecutorial oversight of the evidentiary fitness of results. It is demonstrated that the decisive quality criteria of forensic support under martial law should be the verifiability, reproducibility, and admissibility of evidence, provided that human rights guarantees are preserved. Prospects for further research are outlined, including the development of specialized investigative methodologies for specific groups of security-related offences and the unification of approaches to assessing digital and covertly obtained evidence in judicial practice.

Key words: national security, martial law, pre-trial investigation, forensic support, forensic tactics, tactical operations, digital evidence, digital traces, operational-search activity, covert investigative (search) actions, legalization of evidence, admissibility of evidence, judicial control, international cooperation.

Постановка проблеми. Умови воєнного стану зумовили якісне зростання та суттєву трансформацію кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, що проявляється як у розширенні спектра кримінально караних посягань і варіативності способів їх учинення, так і в ускладненні механізмів злочинної діяльності через поєднання «класичних» форм протиправної поведінки з цифровими, інформаційними й мережевими інструментами впливу та координації. Це об’єктивно підсилює суспільну небезпеку таких діянь, актуалізує проблеми їх кримінально-правової оцінки й відмежування суміжних складів, а також висуває підвищені вимоги до доказування елементів складу, спрямованості умислу, ролей співучасників та контексту посягання, що особливо відчутно у «гібридних» моделях загроз національній безпеці [1; 28; 32; 66; 68]. Водночас цифровізація комунікацій і зростання значущості електронних слідів, віддалених каналів взаємодії, використання спеціальних технологій та транснаціональних інформаційних ресурсів спричиняють зміщення центру ваги у доказуванні в бік цифрових даних і цифрових джерел, що, з одного боку, розширює можливості викриття, а з іншого – загострює ризики процесуальних дефектів, помилок фіксації та порушення прав людини при здобутті й використанні таких даних. У цій площині проблема набуває не лише технічного, а передусім правового та гарантійного виміру, оскільки в умовах підвищеного безпекового запиту суспільства й держави саме стандарт верховенства права, прав людини та недопущення свавілля має залишатися критерієм якості та легітимності кримінального переслідування [35; 43; 46]. Доктринальні орієнтири правовладдя додатково пов’язують цей стандарт із забороною свавілля, вимогою пропорційності втручання та пріоритетом прав людини навіть за умов безпекових викликів [4; 14]. Нормативним підґрунтям такого підходу виступають Конституція України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та положення КПК України [25; 26; 27]. Отже, ключовим викликом для досудового розслідування стає необхідність одночасно забезпечити ефективність виявлення та припинення посягань на національну безпеку і сформулювати бездоганну з позицій допустимості, перевірюваності та відтворюваності доказову базу, здатну витримати судовий контроль і забезпечити справедливий результат кримінального провадження.

У зазначених умовах криміналістичне забезпечення досудового розслідування набуває значення системоутворювального чинника, адже йдеться не про ізольовані прийоми або технічні інструменти, а про комплексну організаційно-тактичну, техніко-криміналістичну та методичну систему, що забезпечує керованість процесу пізнання події, своєчасне виявлення джерел доказової інформації, належну фіксацію, збереження та процесуалізацію доказів, включно з цифровими даними, а також узгодженість дій усіх суб’єктів розслідування. У науковому вимірі така система спирається на загальні положення

криміналістики та її методологію, сучасні підходи до криміналістичного забезпечення розслідування, стандарти збирання доказів сторонами кримінального провадження, доктринальні розробки щодо криміналістичного вчення про збирання, дослідження та використання доказів, а також на криміналістичну тактику, включно з тактичними операціями й організаційними аспектами слідчої діяльності [15; 16; 29; 30; 44; 67; 69; 70]. Проте воєнний час оголює низку «слабких ланок» цієї системи: на старті провадження зростає ціна помилок у визначенні доказових версій, у виборі першочергових заходів і процесуальних інструментів, у належному документуванні початкової інформації, що прямо впливає на подальшу допустимість та переконливість доказування [37; 39; 40]. Додаткового значення набувають і доктринальні проблеми кримінального процесуального доказування, включно з питаннями доказової інформації, логіки формування доказового масиву, критеріями оцінки доказів та сучасними концепціями доказування, які в умовах цифрового середовища потребують переосмислення через призму надійності, ідентифікації джерела, цілісності та відтворюваності даних [34]. Методологічний вимір проблеми посилюють також дослідження логіки формування доказової бази та ролі доктрини у розвитку кримінального процесуального права [3; 31].

Невирішеність прикладних питань криміналістичного забезпечення особливо концентрується навколо легалізації оперативно-розшукової (контррозвідувальної) інформації та результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні, визначення меж і співвідношення оперативно-розшукових заходів та НСРД, організації оперативно-розшукової діяльності й належного прокурорського нагляду за її здійсненням, а також методично й тактично коректного «перетворення» здобутої інформації на процесуально придатні докази. Саме тут у практиці найчастіше виникають ризики втрати доказової перспективи через дефекти документування, неналежне планування, прогалини у взаємодії, несвоєчасність або недостатність процесуального контролю й обґрунтування, що у подальшому трансформується у проблеми допустимості й доказової сили матеріалів [17; 36; 38; 45; 71; 73]. Паралельно воєнний контекст посилює значення оперативності доступу до речей і документів та інших процесуальних можливостей отримання доказів у ситуаціях підвищеної організованості та мережевості протиправної діяльності, а також актуалізує міжнародний компонент розслідувань, коли доказова інформація та комунікації виходять за межі національної юрисдикції або потребують координації в суміжних безпекових сегментах. У підсумку зазначене формує комплексну науково-прикладну проблему: як у межах чинного кримінального процесу, із врахуванням реалій воєнного стану, забезпечити таке криміналістичне супроводження досудового розслідування правопорушень проти основ національної безпеки, яке одночасно гарантує результативність кримінального переслідування та бездоганну з позицій верховенства права якість доказування, спроможну витримати стандарт судового контролю й забезпечити справедливе рішення у провадженні [35].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України в науковій літературі насамперед опрацьована у кримінально-правовому вимірі, де акцентовано на питаннях кваліфікації, системі складів, характеристиці об'єкта й об'єктивної сторони, особливостях суб'єкта та суб'єктивної сторони, а також на типових помилках правозастосування і відмежуванні суміжних посягань. Саме цей сегмент досліджень формує вихідну «картину» юридично значущих обставин, які мають бути встановлені під час досудового розслідування, та визначає зміст предмета доказування у справах безпекового спрямування, що особливо актуалізується в умовах воєнного стану [1; 28; 66; 68]. Поряд із цим, теоретико-правові підходи до національної безпеки як комплексного об'єкта охорони забезпечують категоріальний апарат для оцінки меж кримінально-правового реагування, співвідношення безпекових інтересів держави та прав людини, а також розуміння системності загроз, на тлі яких здійснюється кримінальне переслідування [32].

Суттєвий масив праць становлять дослідження, що розвивають загальну теорію криміналістики та методологію криміналістичної діяльності, у межах яких закладено підходи до криміналістичного забезпечення як цілісної системи знань, засобів і рекомендацій, спрямованих на виявлення, фіксацію, перевірку й використання доказової інформації [16; 67]. У розвиток цієї лінії вагомий внесок зроблено роботами, присвяченими стандартам збирання доказів сторонами кримінального провадження, криміналістичному вченню про збирання, дослідження та використання доказів, а також доктринальним дискусіям щодо доказів, доказування, допустимості й оцінки доказової інформації. У сукупності ці напрацювання задають орієнтири для забезпечення перевірюваності, відтворюваності та процесуальної придатності доказового матеріалу, що у безпекових провадженнях має визначальне значення з огляду на високі ризики доказових дефектів і потребу у стійкості доказування в суді [15; 29; 34; 41; 71].

Важливим напрямом наукових пошуків є криміналістична тактика та організація розслідування, де розкрито поняття і зміст криміналістичної тактики, її співвідношення з організаційними аспектами слід-

чої діяльності, а також обґрунтовано роль тактичних операцій як інструменту комплексного вирішення складних слідчих ситуацій. Для розслідування правопорушень проти основ національної безпеки ці напрацювання мають прикладну цінність, оскільки у воєнний час зростає значення планування, координації дій, оптимізації слідчих (розшукових) дій та мінімізації ризиків втрати доказової інформації [30; 44; 69; 70]. Водночас теоретичне підґрунтя для такого підходу посилюють праці про співвідношення організації розслідування й криміналістичної методики, а також про поняття «організація» в криміналістичній науці [57; 60].

Окремий блок досліджень присвячено оперативно-розшуковій діяльності та негласним слідчим (розшуковим) діям, їх сутності, співвідношенню, організації ОРД, прокурорському нагляду й проблемам використання матеріалів ОРД у доказуванні. У цьому сегменті найбільш виразно простежуються питання «процесуальної перспективності» результатів оперативного здобуття інформації, умов їх належної легалізації та ризиків втрати допустимості через дефекти документування, недостатність контролю й обґрунтування процесуальних рішень, що в безпекових провадженнях загострюється через підвищену латентність і складність механізмів злочинної діяльності [17; 36; 38; 45; 73]. Паралельно сучасна доктрина демонструє посилення уваги до цифрових технологій і цифрових доказів, де обґрунтовуються вимоги до процесуальної «надійності» цифрових даних, підкреслюються ризики порушення принципу верховенства права у цифровому доказуванні та необхідність узгодження технологічних можливостей із гарантіями прав людини й законності. Воєнний стан додатково актуалізує проблемні питання новел і практики кримінального процесу, а також роль судового контролю як інституційного механізму забезпечення справедливого й допустимого доказування, здатного стримувати спокусу підміни доказових стандартів міркуваннями виключно оперативної доцільності [37; 40; 42]. У воєнний період цей науковий масив доповнюється працями про військову юстицію, особливий режим досудового розслідування, свободу та особисту недоторканість, а також відшкодування шкоди як гарантійний елемент кримінального процесу [18; 19; 20; 21; 22; 23; 24]. У контексті європейського та міжнародного вектору важливими є дослідження щодо стандартів допустимості доказів у праві ЄС та їх впливу на національну практику, а також праці про міжнародне співробітництво у протидії тероризму як суміжній сфері безпекових розслідувань, де доказова інформація нерідко має транснаціональний характер і потребує особливої коректності документування та інтеграції у провадження. Гарантійний вимір цих процесів концептуально підсилюється працями, що розглядають права людини в діяльності органів безпеки та правоохоронних органів, у тому числі в контексті цифрового доказування, формуючи нормативно-ціннісний «каркас» для оцінки допустимості втручань та легітимності кримінального переслідування [35; 46]. Окреме англо мовне дослідження також акцентує на гарантіях прав людини у діяльності правоохоронних органів України як обов'язковому елементі легітимного кримінального переслідування [33].

Узагальнення наведених наукових напрацювань дає підстави констатувати, що попри значний доробок у кримінально-правовій характеристиці безпекових правопорушень, у теорії криміналістики та доказування, у цифрових доказах, а також у співвідношенні ОРД і НСРД, залишається потреба у цілісному висвітленні комплексу проблем криміналістичного забезпечення досудового розслідування саме в умовах воєнного стану, коли інтегруються алгоритмізація розслідування, цифрові сліди, механізми легалізації оперативної інформації та результатів НСРД, організація взаємодії суб'єктів і вимоги судового контролю як гарантії допустимості доказів [15; 17; 37; 42].

Метою цієї статті є, спираючись на кримінально-правову характеристику кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України та сучасні підходи криміналістики й кримінального процесуального доказування, виявити проблемні питання криміналістичного забезпечення досудового розслідування в умовах воєнного стану і запропонувати прикладні шляхи їх розв'язання, орієнтовані на підвищення ефективності викриття та одночасне забезпечення належної якості, допустимості й перевірюваності доказової бази. Для досягнення поставленої мети визначено такі взаємопов'язані **завдання**: по-перше, узагальнити доктринальні та прикладні кримінально-правові підходи до системи складів правопорушень проти основ національної безпеки, а також окреслити ключові проблеми їх кваліфікації як передумову правильного визначення предмета доказування; по-друге, визначити структурні елементи криміналістичного забезпечення розслідування безпекових правопорушень, розкривши їх організаційний, тактичний, техніко-криміналістичний і цифровий, а також методичний компоненти та їх взаємодію у єдиному доказовому контурі; по-третє, окреслити типові джерела доказової інформації у відповідних провадженнях, включно з цифровими слідами та матеріалами, отриманими із застосуванням оперативно-розшукових можливостей і негласних заходів, а також виявити найбільш проблемні вузли їх процесуалізації та допустимості; по-четверте, встановити вузлові чинники воєнного контексту, які впливають на

організацію та тактику досудового розслідування, зокрема обмеження доступу, підвищені ризики безпеки, дефіцит часу реагування, особливості координації та роль судового контролю, і сформувані підходи до їх урахування в доказовій стратегії; по-п'яте, розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення криміналістичного забезпечення, запропонувати алгоритми дій, стандарти документування і збереження доказів, моделі взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, а також процесуальні запобіжники, спрямовані на підвищення доказової надійності та гарантій прав людини в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України становлять особливу групу посягань, кримінально-правова охорона яких спрямована на збереження базових цінностей державності та безпекового порядку. У родовому вимірі йдеться про такі ключові цінності, як державний суверенітет і територіальна цілісність, конституційний лад, обороноздатність, а також загальна спроможність держави забезпечувати функціонування власних інститутів і протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам. У цьому контексті національна безпека постає не як вузький «силовий» інтерес, а як комплексна правова категорія, що охоплює умови існування держави й суспільства, стабільність публічної влади та безпекові передумови реалізації прав і свобод, а відтак кримінально-правова реакція на відповідні посягання має забезпечувати стійкість фундаментальних суспільних відносин, які утворюють основу державності [1; 32; 68]. Саме тому кримінально-правова характеристика цієї групи правопорушень завжди тяжіє до поєднання матеріального змісту охоронюваних цінностей із підвищеними вимогами до юридичної визначеності кваліфікації та предмета доказування, оскільки помилка у правовій оцінці тут здатна не лише спотворити межі кримінального переслідування, а й підірвати легітимність державної реакції в безпековій сфері [1; 32; 68].

Система складів правопорушень проти основ національної безпеки в узагальненому вигляді охоплює різні типи посягань, які можуть бути спрямовані на конституційні основи державності, на зовнішню та внутрішню безпеку, на інформаційну й воєнну компоненти безпекового середовища. Водночас сучасні умови характеризуються «гібридизацією» загроз, коли протиправні дії не зводяться до одновимірних моделей, а поєднують організаційні, комунікаційні й інформаційні впливи з елементами матеріального сприяння, координації через мережі та посередників, розподілу ролей і дистанційного управління. Це означає, що реальна кримінально-правова оцінка нерідко потребує аналізу не лише окремого епізоду, а всієї конструкції посягання, в якій конкретна дія може виконувати допоміжну, забезпечувальну або координуючу функцію, але в сукупності створює загрозу охоронюваним цінностям [1; 28; 66; 68]. Звідси випливає принципово важлива методологічна позиція: типологізація безпекових посягань повинна враховувати як предметну спрямованість (на яку саме складову державності або безпеки спрямовано діяння), так і функціональну роль поведінки в загальній моделі посягання (ініціювання, організація, сприяння, інформаційний супровід, забезпечення ресурсами, координація) [1; 28; 66; 68].

Об'єктивна сторона правопорушень проти основ національної безпеки характеризується багатоваріантністю способів учинення. Поряд із «класичними» проявами, що можуть мати очевидний матеріальний вимір, значну частину становлять комунікаційні, інформаційні та організаційні дії, які часто мають прихований, латентний характер і опосередковуються через мережі, посередників, дистанційні канали зв'язку та інші форми розподілу функцій. Важливо, що в таких посяганнях зовнішня «простота» окремого акту поведінки не відображає його справжньої кримінально-правової ваги, оскільки значення дії визначається її місцем у механізмі посягання, здатністю спричинити безпеково небезпечні наслідки або створювати умови для їх настання, а також контекстом, у якому дія здійснюється [1; 66; 68]. Це зумовлює підвищену увагу до встановлення причинно-умовних зв'язків і до кримінально-правової оцінки опосередкованих форм впливу, коли поведінка не завжди має прямий «матеріальний» слід, але її реальна спрямованість і потенціал шкоди для охоронюваних цінностей є істотними.

Особливістю цієї групи правопорушень є також підвищена складність доведення контексту діяння. У безпекових посяганнях контекст часто є не фоном, а складовою юридичної значущості: він здатен визначати, чи утворює певна поведінка склад конкретного правопорушення, чи вона повинна отримати іншу кримінально-правову оцінку, зокрема з огляду на спрямованість дій, характер зв'язків між учасниками, інтенсивність і тривалість протиправної активності. У зв'язку з цим для кримінально-правової характеристики важливими стають питання множинності епізодів, продовжуваності або системності дій, а також розмежування ролей і форм співучасті, оскільки саме через ці елементи проявляється структура посягання на національну безпеку [1; 28; 66; 68].

Суб'єктний склад у цій категорії проваджень може включати як загальних суб'єктів, так і осіб із ознаками спеціального суб'єкта, що обумовлює специфіку кваліфікації та доказування. Наявність спеціального суб'єкта впливає не лише на формальну сторону складу, а й на оцінку суспільної небезпеки діяння, оскільки

ки доступ до ресурсів, інформації або повноважень може істотно підвищувати здатність особи реалізувати безпеково небезпечний умисел. Суб'єктивна сторона, як правило, пов'язана з умисними формами вини та цільовими мотиваційними моделями, де визначальним є доведення спрямованості умислу, усвідомлення характеру посягання і значення вчинюваних дій у загальній конструкції загрози національній безпеці. У таких справах доказування внутрішньої сторони діяння набуває системного характеру: воно потребує встановлення не лише психічного ставлення до конкретного акту поведінки, а й розкриття ролі особи в механізмі посягання, узгодженості її дій з іншими учасниками, а також цільової спрямованості на досягнення безпеково небезпечного результату або створення умов для його настання [1; 28; 68]. Практично це означає, що кримінально-правова оцінка наміру нерідко формується через сукупність непрямих ознак, логіку поведінки, стійкість зв'язків, функціональну роль дій у мережевій структурі, що зумовлює потребу у високій якості правової аргументації та доказового конструювання [1; 28; 68].

Проблеми кваліфікації у сфері правопорушень проти основ національної безпеки виступають не побічним, а центральним елементом кримінально-правової характеристики, оскільки вони визначають межі кримінального переслідування і безпосередньо впливають на подальшу логіку доказування. Найтипівішими вузлами є конкуренція норм, відмежування суміжних складів, оцінка ролей співучасників, а також доказування спрямованості умислу, що в умовах «гібридних» моделей посягання ускладнюється багатокомпонентністю поведінки та її опосередкованістю. Від правильного вирішення цих питань залежить точність визначення предмета доказування, коректність побудови слідчих версій і здатність доказової бази підтвердити всі елементи складу у взаємозв'язку. У цьому сенсі кримінально-правова характеристика досліджуваної групи правопорушень повинна розглядатися як вихідна рамка для криміналістичного забезпечення досудового розслідування: юридична визначеність кваліфікації та доказова спроможність встановлення обставин складу взаємно обумовлюють ефективність і легітимність кримінального переслідування, особливо в умовах воєнного стану, коли суспільний запит на результативність не може замінювати вимогу правової бездоганності [1; 28; 32; 66].

Воєнний стан істотно змінює механізм вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України та, відповідно, логіку їх виявлення і доказового «розкриття» у досудовому розслідуванні. По-перше, зростає мобільність учасників і динаміка кримінально значущих подій: багато епізодів набувають фрагментарного характеру, розгортаються у коротких часових вікнах, із просторовим розосередженням дій та їх виконавців, що ускладнює відтворення цілісної картини посягання. По-друге, посилюється тенденція до дистанційної організації та координації протиправної діяльності: цифрові комунікації стають не допоміжним, а базовим інструментом планування, узгодження ролей, передачі інструкцій та забезпечення конспірації, внаслідок чого значна частина кримінально релевантних слідів переноситься у цифрове середовище й потребує своєчасного виявлення, фіксації та процесуалізації. По-третє, воєнний контекст об'єктивно збільшує невизначеність початкової інформації та підвищує ризики «розривів» між оперативною реакцією на загрозу і подальшою процесуальною придатністю отриманих результатів, оскільки розслідування часто здійснюється в умовах обмежених ресурсів, небезпеки для учасників провадження та необхідності швидкого прийняття рішень. У сукупності ці чинники формують нові вимоги до тактики виявлення та первинного документування: домінуючим стає завдання швидко локалізувати ключові точки доказової інформації, забезпечити їх збереження та не допустити втрати доказового потенціалу через запізнення або неправильний вибір процесуальної форми отримання даних [37; 43].

На цьому тлі різко зростає роль цифрових слідів як основного джерела відомостей про подію, її учасників і реальну спрямованість їх дій: телекомунікаційні дані, комунікації у месенджерах, цифрові документи, медіафайли, а також відкриті інформаційні потоки та матеріали OSINT можуть містити ключові елементи доказування щодо зв'язків, координації, часово-просторових характеристик і функціонального внеску кожного учасника у механізм посягання. Водночас саме інтенсивність цифрового компонента породжує підвищені ризики порушення прав людини при отриманні, обробці та використанні такої інформації, адже цифрові інструменти здатні забезпечити масштабне і глибоке втручання у приватну сферу, а за відсутності належного обґрунтування, контрольованості та процесуальної дисципліни створюють небезпеку надмірності, свавільності й подальшої недопустимості доказів. Тому в умовах воєнного стану питання цифрових слідів мають розглядатися не лише як технічне завдання збору даних, а як гарантійна проблема забезпечення верховенства права, законності та прав людини у діяльності органів, що здійснюють безпекові розслідування, включно з вибором пропорційних засобів отримання інформації, належною процесуалізацією її походження, збереженням цілісності та можливістю перевірки у судовому контролі [35; 43; 46].

Криміналістичне забезпечення досудового розслідування безпекових правопорушень доцільно розглядати як системну, науково обґрунтовану й практично зорієнтовану діяльність, спрямовану на формування якісної, перевіреної та процесуально придатної доказової бази, що забезпечує можливість встановлення юридично значущих обставин події та доведення елементів складу кримінального правопорушення з дотриманням вимог допустимості. У такому розумінні криміналістичне забезпечення виходить за межі технічної фіксації окремих фактів і охоплює цілісний цикл роботи з доказовою інформацією: від організації пошуку та виявлення джерел до їх фіксації, збереження, верифікації, інтерпретації та процесуалізації у формах, які забезпечують відтворюваність і контрольованість доказування. Його системність зумовлена тим, що ефективність розслідування у безпековій сфері залежить не від одиничних прийомів, а від узгодженості організаційних рішень, тактичних дій і техніко-криміналістичних процедур у межах єдиного доказового контуру, а також від здатності цієї системи адаптуватися до конкретних слідчих ситуацій і змін механізму злочину в умовах воєнного стану. Відтак криміналістичне забезпечення постає як інтегрована діяльність, у якій наукові положення криміналістики, стандарти збирання та використання доказів і доктринальні підходи до доказування набувають прикладного виміру через конкретні алгоритми й рішення, орієнтовані на гарантований результат у судовій перспективі [15; 16; 29; 67].

Структурно криміналістичне забезпечення досудового розслідування безпекових правопорушень доцільно розкривати через взаємопов'язані компоненти, кожен із яких виконує власну функцію, але лише у сукупності забезпечує належну якість доказування. Організаційний компонент охоплює планування розслідування, управління процесом збирання доказів, формування та перевірку слідчих версій, визначення послідовності дій і ресурсного забезпечення, а також координацію взаємодії між слідчим, прокурором і оперативними підрозділами у межах єдиної доказової стратегії. Для безпекових проваджень організаційний компонент набуває особливої ваги через потребу синхронізувати різні канали отримання інформації, мінімізувати ризики втрати доказів і забезпечити процесуальну перспективність результатів, отриманих у межах багатосуб'єктної діяльності, де організація ОРД та управлінська логіка криміналістичної діяльності часто визначають успішність подальшої процесуалізації матеріалів [45]. Тактичний компонент пов'язаний із вибором і застосуванням тактичних прийомів під час проведення слідчих (розшукових) дій, побудовою тактичних комбінацій та реалізацією тактичних операцій як комплексних форм вирішення складних слідчих ситуацій. У безпекових провадженнях тактика має забезпечувати не лише здобуття інформації, а й контрольованість її походження, належність і можливість перевірки, оскільки саме тактичні помилки на етапі отримання даних часто стають причиною подальшої доказової «крихкості» та втрати допустимості [30; 44; 69; 70]. Техніко-криміналістичний і цифровий компонент охоплює процедури виявлення, фіксації, збереження й верифікації матеріальних і цифрових слідів, забезпечення їх цілісності та відтворюваності, а також документування умов отримання даних у спосіб, що дозволяє перевірити їх автентичність і незмінність. Саме цей компонент стає критичним у контексті цифровізації безпекових посягань, коли доказова інформація існує у вигляді цифрових даних, а її процесуальна придатність залежить від стандартизованих процедур роботи з джерелами, метаданими та ланцюгом збереження [15; 43]. Методичний компонент, своєю чергою, забезпечує алгоритмізацію розслідування через типові слідчі ситуації, системи версій, рекомендації щодо планування і послідовності дій, а також моделі поєднання організаційних, тактичних і технічних рішень залежно від кримінально-правової кваліфікації та характеру механізму посягання. Для безпекових правопорушень методика має бути особливо чутливою до кваліфікаційних вузлів і предмета доказування, оскільки саме вони визначають, які факти підлягають встановленню, які джерела інформації мають пріоритет і які дії повинні бути виконані першочергово для забезпечення доказової перспективи провадження [28; 67].

Початок кримінального провадження у справах про правопорушення проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану є критичним етапом, на якому закладається доказова «архітектура» майбутнього обвинувачення і водночас виникають найвищі ризики формування невірних дефектів допустимості та перевіреності доказів. Однією з ключових проблем тут виступає несвочасність або дефектність початкової фіксації події та цифрових слідів, що в безпекових провадженнях часто зумовлено фрагментарністю інформації, швидкою динамікою подій, розосередженістю учасників і домінуванням дистанційних комунікацій. Унаслідок цього ранні відомості нерідко фіксуються неповно, без належної деталізації джерел і умов отримання, а цифрові носії та дані не отримують первинного процесуального «захисту», що призводить до втрати доказової інформації або неможливості підтвердити її незмінність і походження. Ризик полягає не лише у фактичній втраті даних, а й у формуванні доказового масиву, який надалі може бути поставлений під сумнів як такий, що здобутий без належної процедури,

не піддається перевірці або не відповідає вимогам допустимості, що особливо відчутно в цифровому сегменті доказування [15; 39]. Практика огляду місця події в умовах воєнного стану додатково підтверджує, що належне первинне документування, у тому числі з урахуванням процесуальних правил участі понятих у випадках, передбачених законом, безпосередньо впливає на доказову стійкість матеріалів [2; 64; 65]. Практичним шляхом подолання цієї проблеми є впровадження чіткого алгоритму первинних дій, у межах якого реєстрація відомостей і первинна оцінка події супроводжуються негайною ідентифікацією потенційних джерел доказів, визначенням пріоритетів їх збереження та мінімізацією «доказових прогалин» через стандартизоване документування першочергової інформації. Такий алгоритм має включати фіксацію вихідних даних про джерело повідомлення, часові та просторові параметри події, первинні відомості про причетних осіб і зв'язки між ними, а також процедурне закріплення цифрових носіїв і цифрових даних із відображенням умов їх виявлення, способу копіювання/збереження та параметрів, що дозволяють надалі перевірити цілісність і відтворюваність. З позицій криміналістичного забезпечення йдеться про перехід від ситуативного реагування до стандартизованої практики первинного документування, яка одночасно забезпечує оперативність і процесуальну перспективність отриманих результатів [15; 39; 43].

Другою системною проблемою стартового етапу є помилки ранньої правової кваліфікації, що задають хибну доказову «матрицю» та зумовлюють неправильне визначення предмета доказування, кола юридично значущих обставин і пріоритетів у збиранні доказів. Для безпекових правопорушень ця проблема має особливу гостроту, оскільки «гібридний» характер посягань, конкуренція норм і багатокомпонентність механізму діяння часто створюють ілюзію очевидності кваліфікації або, навпаки, спонукають до надмірного розширення кримінально-правової оцінки без достатнього доказового підґрунтя. Наслідком помилки стає ситуація, коли зібрані на старті дані не покривають ключові елементи складу, не доводять спрямованості умислу, не відображають рольову структуру співучасті або не забезпечують відмежування суміжних складів, а отже в подальшому потребують «додобудови» доказування в умовах уже втраченого часу і зростаючих процесуальних ризиків [1; 28; 68]. Шлях вирішення полягає у криміналістично орієнтованій кваліфікаційній перевірці версій, коли попередня правова оцінка розглядається як гіпотеза, що підлягає послідовному підтвердженню через конкретні доказові індикатори. У практичному вимірі це означає використання типових кваліфікаційних «помилочок» як контрольних маркерів, що спонукають перевірити конкуренцію норм, уточнити об'єкт посягання, встановити функціональну роль дій кожної особи та забезпечити збирання саме тих доказів, які підтверджують юридично значущі елементи складу й спрямованість умислу. Така перевірка повинна здійснюватися паралельно з первинним документуванням і в єдиному доказовому контурі, щоб ранні процесуальні рішення не створювали незворотних обмежень для подальшого ефективного і законного розслідування [1; 28; 68].

У провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України доказова інформація має виразну специфіку за своїм походженням, способом існування та логікою доказового використання, оскільки значна частина юридично значущих обставин відображається не у «класичних» матеріальних слідах, а у документах, комунікаціях, організаційних зв'язках і цифрових даних, що фіксують подієву та рольову структуру посягання. У цьому сенсі документи та цифрові дані виступають ключовими носіями доказової інформації: саме вони здатні відтворити часово-просторову канву події, підтвердити або спростувати версії щодо координації, підпорядкування, інструктажу, обміну ресурсами чи інформацією, а також відобразити умисел і спрямованість дій через зміст повідомлень, метадані, маршрути передачі та інші цифрові параметри. Проте доказова цінність документів і цифрових даних прямо залежить від якості їх збирання та перевірки, адже у цифровому середовищі легко втрачається контекст походження, а без фіксації умов отримання, цілісності та ідентичності носія або файлу цифровий доказ перетворюється на формально наявну, але процесуально «крихку» інформацію. Тому криміналістичне забезпечення повинно виходити з вимоги, що документи й цифрові дані мають бути отримані таким чином, щоб їх походження, спосіб одержання та незмінність могли бути перевірені і відтворені у процесі доказування, а їх зміст – співвіднесений із предметом доказування та підтверджений іншими джерелами, що особливо важливо для доведення ролі особи та спрямованості умислу у «гібридних» механізмах посягання [15; 29; 34; 43].

Паралельно одним із найбільш чутливих доказових сегментів у безпекових провадженнях є матеріали, здобуті в межах оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій. Їх доказове значення зумовлене тим, що саме вони нерідко відкривають доступ до прихованих зв'язків, латентних комунікацій, мережевих структур, механізмів координації та розподілу ролей, без встановлення яких неможливо довести системність посягання, умисел і функціональний внесок кожного учасника.

Водночас у цьому сегменті концентруються ризики «провисання» легалізації, коли здобута інформація не трансформується у процесуально допустимий доказ через дефекти документування, нечіткість меж між оперативним здобуттям і процесуальним закріпленням, недостатню «процесуальну перспективність» уже на стадії планування та виконання відповідних заходів або несвоєчасність належного процесуального контролю. Унаслідок цього навіть змістовно важлива інформація може залишитися поза межами доказування або бути визнаною неналежною чи недопустимою, що для безпекових проваджень означає втрату ключового ланцюга доказів щодо зв'язків, координації та умисної спрямованості. Додаткову складність у цьому сегменті створює робота з інформацією, що містить охоронювані законом таємниці, зокрема адвокатську, державну, журналістську та таємницю сповіді, оскільки дефекти гарантій її одержання й використання безпосередньо впливають на допустимість доказів [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. Тому криміналістичне забезпечення має виходити з принципу процесуальної перспективності матеріалів ОРД/НСРД на етапі їх здобуття, тобто з попереднього «вбудовування» цих результатів у майбутню доказову конструкцію через правильне планування, визначення доказових цілей, документування умов і способів отримання та подальшу процесуалізацію у формах, здатних витримати перевірку в судовому контролі [17; 36; 70; 71].

Оцінка й використання зазначених джерел доказів неминуче пов'язані зі стандартами допустимості та справедливості процедури, які набувають особливої ваги у безпекових провадженнях воєнного часу, де високий суспільний запит на ефективність не може виправдовувати зниження гарантійності процесу. Вплив європейських підходів у цій площині проявляється через орієнтири оцінки допустимості, надійності та процесуальної коректності здобуття доказів, коли увага зосереджується не лише на «інформативності» даних, а й на прозорості їх походження, перевірюваності та відповідності процедурним вимогам, що забезпечують контроль від свавілля. Саме тому криміналістичне забезпечення має бути інтегрованим із процесуальними стандартами допустимості: кожне джерело доказів повинно розглядатися у зв'язку з тим, чи здатне воно бути перевіреним, відтвореним і обґрунтовано покладеним в основу процесуального рішення, а також чи забезпечено баланс між цілями кримінального переслідування та гарантіями прав людини, що у підсумку визначає стійкість доказування у суді [35; 42].

Цифрове доказування у провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану перетворюється на один із визначальних елементів доказової стратегії, оскільки значна частина юридично значущих відомостей існує у вигляді цифрових даних, комунікацій, метаданих, електронних документів та інших цифрових слідів, що відображають зв'язки, координацію, часово-просторові параметри, рольову структуру та спрямованість умислу. Разом із тим саме цифрове середовище формує специфічні ризики для допустимості та доказової надійності, які у воєнний час загострюються через дефіцит часу реагування, підвищену динаміку подій та необхідність швидкого здобуття й закріплення інформації. Першою системною проблемою є неповна процесуалізація цифрових слідів, коли в матеріалах провадження фіксується лише «зміст» інформації без належного відображення її джерела, способу отримання, умов виявлення, параметрів цілісності та відтворюваності. У практичному вимірі це призводить до ситуації, коли цифрові дані стають доказово «крихкими»: сторона захисту або суд обґрунтовано ставлять під сумнів автентичність, незмінність або навіть походження відповідної інформації, а отже її доказове значення або допустимість. Для безпекових проваджень така вада є особливо небезпечною, оскільки цифрові сліди часто виконують функцію «каркаса» доказування зв'язків і координації, без яких неможливо відтворити механізм посягання та довести рольову участь осіб [15; 43].

Шлях вирішення цієї проблеми полягає у впровадженні криміналістичних протоколів цифрового документування як стандарту обов'язкових дій і фіксацій, спрямованих на забезпечення перевірюваності та відтворюваності цифрових даних. У практичному сенсі такий протокол має включати фіксацію джерела даних і способу доступу до нього, детальний опис середовища отримання, документування метаданих, застосування засобів контролю цілісності та відображення всіх операцій із цифровими носіями або файлами у форматі, що дозволяє перевірити незмінність даних на будь-якому етапі кримінального провадження. Принципово важливо, що «ланцюг збереження» має бути не факультативним додатком, а обов'язковою складовою доказового пакета, оскільки саме він забезпечує логічно й процесуально безперервне пояснення, де перебували дані, хто й у який спосіб здійснював із ними дії, і чому суд може довіряти їхній автентичності. Окремі сучасні методики документування цифрових слідів та ланцюга збереження доказів прямо орієнтують на таку стандартизовану модель роботи [53]. Коли ж цифрові дані потребують технічної інтерпретації або підтвердження автентичності, вирішального значення набуває своєчасне використання спеціальних знань і судових експертиз [54; 58]. Такий підхід переводить циф-

рове доказування із площини ситуативних рішень у площину стандартизованої процедури, що підвищує не лише технічну надійність, а й процесуальну стійкість доказів у судовій перспективі [15; 43].

Другою ключовою проблемою цифрового доказування є необхідність забезпечення балансу між ефективністю кримінального переслідування та гарантіями прав людини, оскільки цифрові заходи здатні створювати надмірне втручання у приватну сферу, а за відсутності чітких критеріїв і належного контролю породжують ризик так званої «цифрової сваволі». У безпекових провадженнях воєнного часу цей ризик підсилюється високою суспільною чутливістю тематики та прагненням до оперативності, але саме тут зростає небезпека підміни правових стандартів міркуваннями доцільності, що згодом трансформується у проблеми допустимості доказів і легітимності процесу. Цифрове доказування, якщо воно не «вбудоване» у гарантійний каркас, може перетворитися на джерело доказів, отриманих ціною непропорційного втручання або із порушенням принципу верховенства права, що ставить під сумнів як справедливість процедури, так і стійкість обвинувального результату [35; 43; 46].

Відповідно, шлях вирішення полягає у запровадженні чітких критеріїв необхідності та пропорційності при застосуванні цифрових заходів, а також у стандартизації обґрунтування клопотань і процесуальних рішень щодо отримання цифрових даних. Це означає, що кожне втручання у цифрову сферу має бути пояснене з позицій конкретної доказової мети, неможливості досягнення цієї мети менш інтенсивними засобами та співмірності очікуваного доказового результату із масштабом втручання у права особи. Паралельно необхідною є інтеграція гарантій верховенства права у цифрові процедури через посилення ролі судового контролю, вимог до перевірюваності й прозорості отримання даних, а також через орієнтацію на те, що допустимість цифрового доказу визначається не лише його змістовною інформативністю, а й процедурною коректністю та контрольованістю способу його здобуття. У підсумку це дозволяє підвищити доказову надійність і забезпечити легітимність кримінального переслідування без зниження рівня правових гарантій навіть у складних умовах воєнного стану [35; 42].

У провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України оперативно-розшукова діяльність і негласні слідчі (розшукові) дії об'єктивно відіграють ключову роль у здобутті відомостей про латентні зв'язки, приховану координацію, мережеву організацію та рольову структуру посягання, однак саме в цьому сегменті концентрується найбільша кількість ризиків, що впливають на допустимість доказів і судову перспективу провадження. Особливо це стосується зняття інформації з каналів зв'язку та використання результатів відповідних заходів у кримінальному процесі, де найменші дефекти документування здатні зруйнувати доказову перспективність матеріалів [55; 56; 59]. Першою системною проблемою є наявність концептуальних і практичних колізій у співвідношенні оперативно-розшукових заходів та НСРД, які породжують дефекти доказової «легалізації» здобутої інформації. Такі колізії проявляються, зокрема, у нечіткому розмежуванні цілей і функцій оперативного здобуття відомостей та процесуального закріплення доказів, у змішуванні режимів документування, у спробах «перенесення» логіки ОРД у процесуальну площину без належної трансформації результатів у докази, що відповідають вимогам перевірюваності та допустимості. У підсумку виникає розрив між фактичною інформативністю матеріалів і їх процесуальною придатністю, коли важлива для встановлення умислу або зв'язків інформація не може бути повноцінно використана в доказуванні або стає вразливою до процесуальних заперечень [36; 73].

Подолання цієї проблеми потребує, по-перше, чіткого розмежування цілей і функцій ОРД та НСРД у логіці планування розслідування, коли оперативне здобуття інформації розглядається як інструмент виявлення та перевірки версій, а процесуальне забезпечення доказів – як самостійний контур, що вимагає дотримання встановлених процедур і контрольованості походження доказів. По-друге, необхідним є планування «процесуальної перспективності» результатів ще на етапі їх здобуття, тобто попереднє визначення того, які саме відомості мають бути отримані, у який спосіб вони можуть бути процесуально закріплені, які ризики допустимості існують і якими діями ці ризики мають бути нейтралізовані. По-третє, ефективним інструментом виступає криміналістичний контроль за повнотою документування, що передбачає систематичне відображення умов і способу отримання інформації, її зв'язку з предметом доказування, а також послідовне «підведення» матеріалів до процесуальної форми, придатної для перевірки і використання у суді. Такий контроль дозволяє уникнути ситуацій, коли інформація існує лише як оперативне повідомлення або фрагментарний матеріал без доказового «каркаса», що забезпечує його достовірність і допустимість [15; 36].

Другою значущою проблемою є організаційні прогалини оперативно-розшукової діяльності та прокурорського нагляду як чинник підвищеного ризику недопустимості доказів. У безпекових провадженнях воєнного часу організаційна складність ОРД посилюється потребою швидкого реагування, підви-

щеними вимогами конспірації, багатосуб'єктністю взаємодії та значною часткою цифрових каналів комунікації. За відсутності чітких організаційних стандартів і належного контролю виконання це може призводити до дефектів планування, неповноти фіксації управлінських рішень, розмитості відповідальності за етапи здобуття та документування інформації, а також до ситуацій, коли матеріали не відповідають вимогам процесуальної «перевірюваності» і не забезпечують можливості відтворити, ким і в який спосіб вони отримані. Прокурорський нагляд у таких умовах стає не формальною функцією, а ключовим механізмом забезпечення законності й доказової придатності результатів, однак організаційні прогалини або недостатня інтенсивність контролю здатні перетворити цей сегмент на джерело системних процесуальних ризиків [38; 45].

Шляхи вирішення полягають у запровадженні стандартів організації ОРД як обов'язкових управлінських і документальних процедур, що включають план-завдання, визначення доказових цілей, фіксацію рішень щодо способів і меж здобуття інформації, контроль виконання та документування ключових етапів отримання матеріалів. Одночасно необхідним є посилення прокурорського процесуального керівництва й нагляду за ОРД у частині доказової придатності, тобто орієнтація контролю не лише на загальну законність, а й на те, чи буде здобутий результат здатним стати допустимим доказом у кримінальному провадженні. Це передбачає своєчасне виявлення ризиків допустимості, вимогу повного документування, забезпечення коректної процесуалізації результатів і узгодження оперативного здобуття інформації з доказовою стратегією провадження, що у підсумку зменшує ймовірність «провисання» легалізації та підвищує стійкість доказування у суді [17; 38].

У безпекових провадженнях воєнного часу тактика досудового розслідування набуває підвищеного значення, оскільки механізм посягання часто характеризується багатосуб'єктністю, мережевою організацією, розосередженістю епізодів і переважанням цифрових комунікацій, що ускладнює як встановлення подієвої картини, так і синхронізацію доказових джерел. За таких умов тактичні операції виступають одним із найбільш ефективних інструментів подолання складних слідчих ситуацій, адже дозволяють інтегрувати низку слідчих (розшукових) дій та організаційних заходів в єдину скоординовану конструкцію, спрямовану на досягнення визначеної доказової мети, мінімізацію ризиків втрати інформації та забезпечення взаємного підтвердження доказів, отриманих із різних джерел. Функціонально тактична операція у таких провадженнях виконує роль механізму синхронізації: вона забезпечує одночасність або логічно вивірену послідовність дій, коректний розподіл ролей між суб'єктами розслідування, координацію з оперативними можливостями та процесуальну дисципліну документування, що в сукупності підвищує доказову надійність результатів і зменшує ймовірність «провалів» у доказуванні через фрагментарність або несумісність окремих доказових елементів [30; 69; 70]. У воєнних умовах значення тактичних операцій додатково зростає через дефіцит часу реагування та необхідність працювати в середовищі підвищених ризиків, де затримка з виконанням ключових дій або відсутність координації може призвести до втрати доказів, зниження їх перевірюваності або руйнування логічної цілісності доказового масиву, що у подальшому впливає на судову перспективу провадження [30; 69; 70]. До комплексу тактичних засобів у окремих ситуаціях можуть належати й інструменти поліграфного опитування як допоміжний орієнтуючий ресурс під час планування допиту та перевірки версій, що потребує особливої процесуальної обережності та чіткого визначення меж використання отриманої інформації [51; 52].

Одним із практично найбільш значущих процесуальних інструментів у провадженнях із ознаками організованості або мережевості є тимчасовий доступ до речей і документів, який часто використовується для отримання документів, цифрових носіїв, даних від операторів та провайдерів, внутрішньої документації, інформації про транзакції, комунікації та інші відомості, що забезпечують реконструкцію зв'язків і ролей. Проте саме в цій сфері нерідко виникають типові проблеми обґрунтування та виконання, коли клопотання формулюються надто широко або, навпаки, без достатньої конкретизації предмета доступу, що створює ризики як для результативності отримання інформації, так і для подальшої оцінки допустимості з огляду на межі втручання у права та законність процедури. Особливої обережності потребує тимчасовий доступ до матеріалів, здатних розкрити журналістські джерела або іншу професійно захищену інформацію, оскільки в таких випадках стандарт обґрунтування втручання має бути підвищеним [13]. Додатковим ризиком є ситуація, коли виконання тимчасового доступу не супроводжується належним документуванням отриманих матеріалів, їх цілісності та походження, що особливо критично у випадках роботи з цифровими даними, оскільки без належної процесуальної «прив'язки» до джерела та умов отримання інформація може втратити доказову стійкість.

З огляду на це тактичні шляхи вирішення повинні виходити з поєднання процесуальних стандартів, криміналістичної тактики та організаційної координації. По-перше, необхідними є стандарти підготовки

та обґрунтування процесуальних рішень, зокрема клопотань про тимчасовий доступ, які мають містити чітку доказову мету, опис зв'язку між запитуваними матеріалами та предметом доказування, обґрунтування необхідності такого заходу і визначення меж доступу, що забезпечують співмірність втручання та зменшують ризики оскарження або визнання результатів недопустимими. Така стандартизація має орієнтуватися на вимоги перевірюваності та судового контролю, адже саме вони визначають стійкість доказового результату і можливість його використання в подальшому доказуванні [42]. Окремо слід враховувати, що матеріали ОРД можуть використовуватися для визначення тактики проведення слідчих дій, але лише за умови чіткого процесуального відмежування орієнтуючої інформації від доказу [50]. По-друге, застосування криміналістичної тактики повинно бути спрямоване на мінімізацію ризиків втрати доказів і забезпечення взаємного підтвердження доказових елементів, зокрема через продуману послідовність дій, використання тактичних комбінацій, узгодження слідчих дій із можливими контрдіями зацікавлених осіб та своєчасне документування результатів у процесуально придатній формі. У безпекових провадженнях це означає, що тактика повинна бути «доказово центрована», тобто підпорядкована не лише отриманню інформації, а й забезпеченню її подальшої допустимості та перевірюваності [30; 69]. По-третє, організаційні рішення щодо взаємодії слідчих і оперативних підрозділів у межах тактичних операцій повинні забезпечувати єдність доказової стратегії, узгодженість оперативних можливостей із процесуальними формами та контроль за повнотою документування, оскільки саме прогалини у взаємодії найчастіше зумовлюють появу «слабких місць» у доказовому масиві та створюють ризики «провисання» легалізації матеріалів. Ефективна взаємодія у цьому сенсі має не декларативний, а технологічний характер: вона передбачає чіткий розподіл функцій, фіксацію управлінських рішень, своєчасне залучення процесуального керівника та криміналістичний контроль за тим, щоб отримані результати набували процесуально придатної форми та зберігали доказову цілісність [17; 45].

У безпекових провадженнях воєнного часу саме судовий контроль і вимоги допустимості доказів формують той нормативно-процесуальний «каркас», у межах якого криміналістичне забезпечення повинно бути не лише ефективним, а й бездоганно легітимним. Проблема полягає в тому, що за умов підвищеної суспільної напруги, високої небезпекової чутливості та дефіциту часу зростає спокуса «замінити» якість доказування оперативною доцільністю, тобто зробити пріоритетом швидкість отримання результату, а не процедуру, перевірюваність і доказову стійкість. Такий підхід породжує системні ризики для допустимості доказів, оскільки доказування у кримінальному процесі не зводиться до накопичення інформації: воно вимагає процесуально контрольованого походження доказів, можливості їх перевірки та відтворення, а також переконливої аргументації причинно-логічного зв'язку між зібраними даними й юридично значущими обставинами. Якщо ж отримання доказів відбувається із порушенням або формальним обходом процедур, без належного обґрунтування втручання у права, без фіксації умов і способів отримання даних, то навіть значуща за змістом інформація стає уразливою: вона може бути визнана недопустимою або такою, що не здатна забезпечити судову перспективу обвинувального вироку. У безпекових провадженнях це особливо критично, адже «крихкість» доказової бази часто пов'язана з домінуванням цифрових слідів, із використанням негласних заходів та із необхідністю доведення ролей і спрямованості умислу, де будь-який процесуальний дефект швидко трансформується у сумнів щодо справедливості процедури та надійності висновків обвинувачення [35; 42]. У цьому контексті практичне значення мають як орієнтири щодо застосування судами міжнародних договорів України, так і роз'яснення про межі судового контролю під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження [47; 48]. Додатково європейські стандарти адміністративного розсуду наголошують на забороні свавільних рішень і вимозі пропорційності [49].

Вирішення цієї проблеми потребує переорієнтації криміналістичного забезпечення на пріоритет перевірюваності й відтворюваності доказів як базових критеріїв їх процесуальної якості. Це означає, що планування слідчих і оперативних дій має виходити не лише з питання «що можна дізнатися», а й із питання «як це може бути перевірено і обґрунтовано у суді», тобто з урахуванням стандартів допустимості та очікуваного рівня судового контролю. Практично такий підхід вимагає інтеграції у доказову стратегію орієнтирів допустимості, включно з підходами, що сформувалися в європейському правовому просторі, де оцінка доказів пов'язується із справедливістю процедури, прозорістю походження доказової інформації та можливістю ефективного оскарження й перевірки. Криміналістичні рішення щодо вибору способу отримання інформації, її фіксації, залучення оперативних можливостей або цифрових інструментів повинні ухвалюватися із урахуванням того, що будь-який дефект обґрунтування або порушення процедурних меж втручання у права може зруйнувати доказову конструкцію в цілому. Саме тому акцент на стандарті судового контролю має сприйматися не як зовнішнє обмеження, а як функці-

ональний механізм запобігання процесуальним дефектам: він дисциплінує доказування, задає вимоги до аргументації рішень, змушує забезпечувати доказову «прозорість» і тим самим підвищує стійкість результатів розслідування в судовій перспективі [35; 42]. Крім того, механізми ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення можуть виконувати функцію ранньої перевірки доказової конструкції та запобігання процесуальним дефектам [63]. Актуальність гарантійного підходу у сфері негласних розслідувань злочинів проти основ національної безпеки додатково підкреслюється у новітній фаховій літературі [72].

Міжнародний вимір у розслідуванні кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану дедалі частіше стає не факультативним, а системним чинником, що визначає як структуру доказування, так і вимоги до криміналістичного забезпечення. Проблема полягає в тому, що транснаціональні комунікації, використання іноземних цифрових сервісів, інфраструктури та платформ, а також наявність суміжних загроз безпекового характеру, зокрема пов'язаних із терористичною активністю та її інструментальним забезпеченням, ускладнюють доступ до доказової інформації й одночасно підвищують вимоги до її доказового оформлення. У таких ситуаціях доказові джерела можуть перебувати поза територіальною юрисдикцією України, а значущі дані – зберігатися у провайдерів або організацій, що діють за правом інших держав, унаслідок чого їх отримання потребує належної міжнародної взаємодії, процесуальної точності запитів і коректної подальшої інтеграції матеріалів у національне провадження. Додатковий виклик створює те, що цифрові сліди, отримані з іноземних юрисдикцій або міжнародних каналів, нерідко мають інші стандарти формування й зберігання, інші вимоги до ідентифікації джерела та іншу логіку підтвердження автентичності, а отже без належної криміналістичної «підготовки» та процесуалізації вони стають уразливими для критики з позицій допустимості й перевірюваності. Таким чином, міжнародний компонент посилює залежність результативності розслідування від того, наскільки криміналістично й процесуально правильно вибудовано взаємодію та доказове оформлення матеріалів, здобутих у транснаціональному середовищі [43]. Це особливо помітно у справах, дотичних до міжнародних злочинів, де доказування дедалі частіше враховує принцип комплементарності та можливості використання спеціалізованих міжнародних доказових баз [61; 62].

Шляхи вирішення цієї проблеми полягають у формуванні криміналістично-процесуальних алгоритмів підготовки запитів і процедур обміну інформацією, які мають бути орієнтовані не лише на отримання «будь-яких» даних, а на одержання доказово придатних матеріалів, здатних бути перевіреними й використаними у доказуванні. Такий алгоритм передбачає чітке визначення доказової мети запиту, конкретизацію предмета та обсягу інформації, обґрунтування її релевантності до предмета доказування, а також попереднє врахування того, які елементи походження, цілісності та ланцюга збереження необхідні для подальшої оцінки допустимості. Паралельно критично важливим є запровадження стандартів документування отриманих матеріалів із фіксацією джерела, способу одержання, умов передачі та параметрів, що дозволяють перевірити незмінність і автентичність даних, а також із забезпеченням такого процесуального оформлення, яке інтегрує ці матеріали в національне доказування без втрати їх доказової сили. Враховуючи, що оцінка допустимості й надійності доказів у кримінальному провадженні має підкорятися стандартам перевірюваності та справедливості процедури, криміналістичне забезпечення міжнародного компонента повинно бути орієнтоване на те, щоб транснаціональні матеріали одразу набували процесуальної перспективності, а не вимагали постфактумного «виправлення» через додаткові запити або спроби усунути прогалини у походженні й документуванні [15].

Практичний результат викладеного аналізу доцільно оформити у вигляді узагальнювальної моделі криміналістичного забезпечення досудового розслідування безпекових правопорушень у воєнний час, яка поєднує послідовність ключових стадій роботи з доказовою інформацією та «вбудовані» запобіжники процесуальних ризиків. Така модель виходить із того, що результативність розслідування визначається не сумою окремих дій, а керованим доказовим циклом, у межах якого виявлення джерел доказів логічно й технологічно переходить у їх належну фіксацію, далі у процесуалізацію (тобто перетворення отриманих відомостей у процесуально придатні докази), після чого забезпечується перевірка та верифікація доказової інформації, і, нарешті, весь доказовий масив має бути здатним витримати стандарт судового контролю як інституційний критерій допустимості й обґрунтованості процесуальних рішень.

На етапі виявлення першочерговим є швидке визначення «ядра» доказових джерел, що відтворюють механізм посягання, рольову структуру та ключові зв'язки, з урахуванням того, що у воєнних умовах подія часто є фрагментарною, а значуща інформація – розосередженою, у тому числі у цифровому середовищі. Етап фіксації спрямований на недопущення втрати доказів і створення умов для їх подальшої перевірюваності, що особливо актуально для цифрових слідів, де доказова надійність залежить від точ-

ного відображення умов отримання та збереження. Етап процесуалізації передбачає підпорядкування всієї доказової роботи вимогам допустимості й процедурної коректності, щоб інформація не залишалася «оперативно інформативною», але процесуально вразливою. Етап перевірки орієнтує розслідування на зіставлення джерел, усунення суперечностей, підтвердження ключових тверджень різними каналами доказування та забезпечення відтворюваності результатів. Завершальною логічною ланкою виступає судовий контроль як рамка, що визначає стандарт обґрунтованості й допустимості: саме на нього має бути «налаштована» доказова конструкція, щоб уникнути ситуації, коли оперативний успіх не трансформується у процесуально стійкий результат. У підсумку алгоритм функціонує як безперервний доказовий контур від первинної інформації до судово перевірюваного доказу, а його практична цінність полягає в тому, що він дозволяє одночасно забезпечити ефективність реагування та процесуальну легітимність доказування у воєнний час [15; 41; 42; 43; 67].

Реалізація цієї узагальнювальної моделі потребує «пакета» взаємопов'язаних рекомендацій, який охоплює методичний, тактичний, цифровий і процесуальний блоки. Методичний блок спрямований на алгоритмізацію розслідування через типові слідчі ситуації та системи версій, що формуються з урахуванням кваліфікаційних вузлів і предмета доказування у безпекових провадженнях; його зміст полягає у створенні контрольних матриць обставин, що підлягають встановленню, та у визначенні пріоритетів збирання доказів залежно від структури посягання й функціональної ролі дій причетних осіб, щоб розслідування від початку будувалося як доказово-цільовий процес, а не як хаотичне накопичення інформації [28; 67]. Тактичний блок орієнтований на застосування тактичних операцій і комбінацій як засобу подолання складних слідчих ситуацій, синхронізації доказових джерел і мінімізації ризиків втрати доказів, а також на коректне використання процесуальних інструментів отримання інформації у мережевих та організованих конфігураціях посягання, включно з тимчасовим доступом до речей і документів; при цьому ключове значення має організаційна взаємодія слідчих і оперативних підрозділів у межах єдиної доказової стратегії, щоб результати дій одразу набували процесуальної перспективності [30; 69]. Цифровий блок поєднує протоколи цифрового документування із гарантіями прав людини й верховенства права: він передбачає стандарти фіксації походження цифрових даних, метаданих і умов отримання, контроль цілісності та забезпечення відтворюваності, а також критерії необхідності й пропорційності цифрових втручань, щоб цифрові докази були одночасно технічно надійними й процедурно легітимними [35; 43].

Процесуальний блок зосереджений на допустимості й судовому контролю як визначальних критеріях якості доказування: він вимагає інтегрувати стандарти допустимості в планування слідчих і оперативних дій, підвищити вимоги до обґрунтування клопотань і процесуальних рішень, забезпечити перевірюваність доказів як умову їх стійкості у суді та формувати доказову конструкцію з урахуванням того, що будь-який процесуальний дефект здатен зруйнувати перспективу обвинувального висновку [42; 71]. Таке поєднання алгоритму й пакета рекомендацій дозволяє розглядати криміналістичне забезпечення не як набір розрізнених порад, а як практично застосовну модель, зорієнтовану на результативність розслідування та одночасне забезпечення допустимості й справедливості процедури у воєнний час.

Висновки. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, багатокомпонентністю механізмів вчинення та тенденцією до «гібридизації» форм посягання, що ускладнює як кримінально-правову оцінку, так і доказування. Родовий об'єкт цих правопорушень охоплює базові цінності державності та безпекового порядку, а їх типологія проявляється у різних спрямуваннях посягання на конституційні основи, зовнішню й внутрішню безпеку, воєнну та інформаційну компоненти. У кримінально-правовій площині визначальними для побудови доказування є типові кваліфікаційні «вузли», зумовлені конкуренцією норм, потребою точного відмежування суміжних складів, встановленням функціональної ролі кожної особи в мережевій або організованій структурі, а також доведенням спрямованості умислу й контексту посягання. Саме ці елементи визначають предмет доказування, структуру доказової «матриці» та пріоритети збирання доказів, а отже помилки на кваліфікаційному рівні трансформуються у дефекти доказування і знижують судову перспективу провадження.

Ключові проблеми криміналістичного забезпечення досудового розслідування у воєнний час концентруються навколо старту провадження та первинного реагування, коли несвоєчасність або дефектність фіксації події й цифрових слідів спричиняє втрату доказів і підвищує ризики недопустимості. Не менш значущим є блок цифрового доказування, у межах якого неповна процесуалізація цифрових даних, відсутність належної фіксації джерела, умов отримання, цілісності та відтворюваності знижує доказову надійність і породжує вразливість до процесуальних заперечень. Окремим системним вузлом

є використання можливостей оперативно-розшукової діяльності та негласних заходів, де колізії у співвідношенні цілей і процедур, організаційні прогалини документування та недостатня керованість процесуальної перспективності результатів створюють ризики «провисання» легалізації та втрати доказової придатності матеріалів. У тактичному вимірі проблемність проявляється у складності синхронізації дій та доказових джерел у мережових конфігураціях посягання, а також у типових дефектах підготовки й виконання процесуальних інструментів отримання інформації. Нарешті, судовий контроль, допустимість доказів і стандарт обґрунтованості рішень виступають «каркасом» усієї доказової конструкції: у безпекових провадженнях воєнного часу особливо небезпечною є спокуса підміни якості доказування оперативною доцільністю, що руйнує легітимність процедури та створює ризики недопустимості. Додаткового ускладнення надає міжнародний вимір, коли транснаціональні комунікації та іноземні цифрові сервіси підвищують вимоги до взаємодії та доказового оформлення інформації, отриманої з інших юрисдикцій.

Запропоновані шляхи вирішення мають комплексний характер і передбачають стандартизацію криміналістичного забезпечення на рівні алгоритмів і процедур. На старті провадження необхідним є запровадження чіткого алгоритму первинних дій, який поєднує оперативність реагування з процесуальною перспективністю, забезпечує мінімізацію «доказових прогалин» і належне документування першочергових відомостей та цифрових носіїв. У цифровому доказуванні доцільним є впровадження криміналістичних протоколів цифрового документування, що включають фіксацію джерела й метаданих, контроль цілісності, опис середовища отримання та обов'язковий ланцюг збереження як складову доказового пакета. Водночас цифрові процедури мають будуватися на чітких критеріях необхідності та пропорційності, із підвищеними стандартами обґрунтування процесуальних рішень, щоб забезпечити баланс ефективності й гарантій прав людини та недопущення «цифрової сваволі». У сфері використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності та негласних заходів доцільним є чітке розмежування цілей і функцій оперативного здобуття відомостей та процесуального закріплення доказів, планування процесуальної перспективності результатів ще на етапі їх здобуття, а також криміналістичний контроль повноти документування. Організаційні прогалини мають компенсуватися стандартами організації діяльності, фіксацією управлінських рішень, контролем виконання та посиленням процесуального керівництва й нагляду з фокусом на доказову придатність. Тактичні рішення повинні спиратися на застосування тактичних операцій для синхронізації доказових джерел і мінімізації ризиків втрати доказів, а також на високі стандарти підготовки та обґрунтування процесуальних рішень, що підлягають судовому контролю. Для міжнародного компонента важливим є використання криміналістично-процесуальних алгоритмів підготовки запитів та обміну інформацією і стандарти документування отриманих матеріалів, які забезпечують їх подальшу перевірюваність і допустимість у національному провадженні. У підсумку орієнтація на допустимість, перевірюваність і відтворюваність доказів має виступати універсальним критерієм якості криміналістичного забезпечення у всіх його компонентах.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробленням спеціалізованих криміналістичних методик розслідування за окремими групами складів правопорушень проти основ національної безпеки з урахуванням «гібридних» механізмів посягання та мережових форм організації. Особливої уваги потребує вдосконалення практики цифрового доказування, включно з уніфікацією протоколів процесуалізації цифрових даних і підходів до оцінки їх надійності та допустимості, а також розвиток доктрини й практики доказового використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності та негласних заходів із погляду процесуальної перспективності, прозорості документування й судової перевірки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бантишев О.Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. К.: Вид-во НА СБ України, 2004. 122 с.
2. Вапнярчук В.В., Юр'єв Є.А. Інститут понять у кримінальному провадженні: аналіз окремих питань нормативного регламентування та правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2025. № 168. С. 148–163. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.168.323021>. URL: <https://plaw.nlu.edu.ua/article/download/323021/316585/757716>.
3. Гвоздік О.І., Старенький О.С. Логіка формування доказової бази в кримінальному провадженні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 2 (24). С. 56–63. DOI: <https://doi.org/10.33270/02222402.56>. URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1514>.

4. Головатий С. Верховенство права: монографія: у 3 кн. Київ: Фенікс, 2006. 1747 с.
5. Денисенко Г.В. Гарантії адвокатської таємниці у забезпеченні прав людини під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій СБУ. *Підприємництво, господарство і право*. 2022. № 12. С. 52–56. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2022/12/9.pdf>.
6. Денисенко Г.В. Гарантії нерозголошення інформації, що становить таємницю, та їх роль у забезпеченні прав учасників кримінального провадження. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 11. С. 52–57. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2022/11/9.pdf>.
7. Денисенко Г.В. Гарантії охоронюваних законом таємниць у кримінальному процесі: дефініційні підходи та проблеми концептуалізації. *Наше право*. 2026. № 1. С. 67–74. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2026-1/EP_2026_1_067.pdf.
8. Денисенко Г.В. Гарантії таємниці сповіді в кримінальному процесі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. № 6 (50). С. 159–163. URL: <https://kelmczasopisma.com/ua/downloadfile/9461>
9. Денисенко Г.В. Кримінальні процесуальні гарантії охорони державної таємниці під час здійснення досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2024. № 3–4. С. 18–39. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/807>.
10. Денисенко Г.В. Кримінально-процесуальні гарантії державної таємниці у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності слідчих СБУ. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 8–19. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/101/82>
11. Денисенко Г.В. Проблеми реалізації гарантій адвокатської таємниці у забезпеченні кримінального процесу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 209–214. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?...
12. Денисенко Г.В. Проблемні питання допустимості доказів, які становлять таємницю у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 1–2. С. 8–18. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/18/10>.
13. Денисенко Г.В., Лисаченко Є.І. Гарантії захисту журналістських джерел при застосуванні тимчасового доступу до речей і документів. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 38–46. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/107>
14. Доповідь про правовладдя. Ухвалено Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія)... *Право України*. 2019. № 11. С. 14–38.
15. Дульський О.Л. Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження... монографія. Одеса: Юридика, 2025. 458 с.
16. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: монографія. Харків: Право, 2020. 386 с.
17. Іскендеров Е., Погорєцький М. Щодо визначення поняття та змісту оперативно-розшукового забезпечення реалізації кримінальних процесуальних гарантій сторони обвинувачення. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 1–2. С. 19–40. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/19-40>.
18. Капліна О. Military Justice in Ukraine: Renaissance During Wartime. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. Vol. 5. URL: https://ajec-journal.com/upload/attaches/att_1660496690.pdf.
19. Капліна О.В. Військова юстиція у фокусі ЄСПЛ. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 2. С. 181–191. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2022/2/29.pdf>.
20. Капліна О.В. Особливий режим досудового розслідування. підручник. Харків: Право, 2024. 366 с.
21. Капліна О.В., Гетьман Г.М. Проблеми реалізації норм кримінального процесуального законодавства щодо відшкодування шкоди... URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/92.pdf.
22. Капліна О.В., Кравцов С.О., Лейба О.А. Система військової юстиції... URL: <https://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2022/5.pdf>.
23. Капліна О.В., Туманянц А.Р., Крицька І.О. Право на свободу та особисту недоторканість... URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/article/pravo-na-svobodu-ta-osobistu-nedotorkanist...>
24. Капліна О.В., Шаренко С.Л. Проблеми відшкодування збитків... URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trsek_2022_2_4.
25. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
26. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
27. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
28. Кваліфікація та розслідування окремих видів злочинів проти основ національної безпеки та воєнних злочинів: навч. посіб. за заг. ред. В. А. Колесника. Київ, 2022. 356 с.

29. Коваленко А.В. Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні: монографія. Київ: Алерта, 2024. 558 с
30. Криміналістична тактика: навч. посіб. / Бишевец О.В., Погорецький М.А., Сергеева Д.Б. та ін. URL: <https://ir.library.knu.ua/handle/15071834/8398>.
31. Нор В.Т., Капліна О.В. Роль доктрини в забезпеченні еволютивної динаміки кримінального процесуального права. URL: https://www.pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2022_1-s5.pdf.
32. Новицький Г.В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія. 2008. 496 с.
33. Погорецький М.А. Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. Одеса: Юридична література, 2013. С. 17-21.
34. Погорецький М.А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. № 1 (3). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>
35. Погорецький М.А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 3. С. 275–299. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-3-275>. URL: <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprnu-3-2025-r/verkhovenstvo-prava-u-kriminalnomu-protseualnomu-dokazuvanni-metodologiya-ta-praktika-zastosuvannya>.
36. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ. 2013. № 1. С. 270–277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_1_48.
37. Погорецький М. А. Новели Кримінального процесуального кодексу України в період воєнного стану: проблемні питання. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Т. 2. С. 248–262. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.35>. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/3_2025/part_2/37.pdf.
38. Погорецький М.А. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи: матеріали міжн. наук.-практ. конф., 2–3 жовт. 2006 р. Київ: Вид-во Ген. прокуратури України; Акад. прокуратури України, 2007. С. 124–127.
39. Погорецький М.А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 93–103. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/download/431/400>.
40. Погорецький М.А. П'ять років чинності кримінального процесуального кодексу: уроки для правотворчої діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 11–27. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Pohoretskyi.pdf.
41. Погорецький М.А. Сучасні концепції кримінального процесуального доказування. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. Харків, 2017. С. 309–312. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/146.pdf.
42. Погорецький М.А. Судовий контроль у забезпеченні справедливого та допустимого доказування в кримінальному процесі України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4. Ч. 3. С. 269–279. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.3.40>. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/42-2.pdf>.
43. Погорецький М.А. Цифрові технології та докази у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України: процесуальні проблеми та європейські стандарти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5. Ч. 3. С. 239–256. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.37>. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/APP_05_2025_part-3-2.pdf
44. Погорецький М.А., Сергеева Д.Б. Криміналістична тактика: щодо визначення поняття. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2012. № 1 (5). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pmasvp.pdf>.
45. Погорецький М.А., Шелеменцев В.П. Поняття організації оперативно-розшукової діяльності. *Кримський юрид. вісник*. Сімферополь, 2010. Вип. 1 (8). Ч. I. С. 18–28.

46. Pogoretskyi M. A., Serhieieva D., Pogoretskyi M. M., Lysachenko Y., Denysenko G. Human rights guarantees in the activities of law enforcement agencies of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. No. 64. P. 249–256. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.24>. URL: <https://amazoniainvestiga.info/check/64/24-249-256.pdf>.
47. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>.
48. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.04.2013 р. № 223–558/0/4–13. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0558740-13>.
49. Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers Concerning the Exercise of Discretionary Powers by Administrative Authorities. Adopted on 11 March 1980. Council of Europe. URL: <https://search.coe.int/cm?i=09000016804f4177>.
50. Сергєєва Д.Б. Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для визначення тактики проведення слідчих дій. *Кримський юридичний вісник*. 2011. Вип. 1 (11). Ч. II. С. 196–202.
51. Сергєєва Д.Б. Використання поліграфа під час допиту: процесуальні, криміналістичні й психологічні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2025. № 1–2. С. 81–102. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/83-102>. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/829/724>.
52. Сергєєва Д.Б. Використання поліграфа під час допитів свідка, підозрюваного та потерпілого: процесуальні і тактичні питання. Сучасний досвід використання поліграфа у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнних загроз: зб. матеріалів панел. дискусії IX Харківського міжнародного юридичного форуму (м. Харків, 26 вересня 2025 р.). Харків : Право, 2025. С. 110–117. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jsptui/handle/123456789/20575>.
53. Сергєєва Д.Б. Виявлення і документування способів учинення службових правопорушень: методика, тактика, цифрові сліди та ланцюг збереження доказів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2025. Вип. 91. Ч. 4. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/344310>. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.60>.
54. Сергєєва Д.Б. Використання спеціальних знань у розслідуванні воєнних злочинів і злочинів проти людяності: процесуальні аспекти, експертна взаємодія та цифрова криміналістика. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. Ч. 3. С. 234–247. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.36>. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/38-2.pdf>
55. Сергєєва Д.Б. Особливості документування зняття інформації з каналів зв'язку як слідчої дії. *Кримський юридичний вісник*. 2010. Вип. 1 (8). Ч. II. С. 191–198.
56. Сергєєва Д.Б. Правові та криміналістичні засади зняття інформації з каналів зв'язку: монографія. Харків: Арсіс ЛТД, 2009. 203 с.
57. Сергєєва Д.Б. Співвідношення організації розслідування злочину та криміналістичної методики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2012. № 1. С. 216–220.
58. Сергєєва Д.Б. Судові експертизи у кримінальному провадженні: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2025. 262 с. ISBN 978-617-566-921-1. URL: <https://jurkniga.ua/contents/sudovi-ekspertizi-u-kriminalnomu-provadhzhenni.pdf>.
59. Сергєєва Д.Б. Щодо використання результатів зняття інформації з каналів зв'язку як оперативно-розшукового заходу у кримінальному процесі. *Митна справа*. 2010. № 4 (70). Ч. II. С. 24–28.
60. Сергєєва Д.Б. Щодо визначення поняття «організація» в криміналістичній науці. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 2 (28). С. 232–240.
61. Старенький О.С. Доказування міжнародних злочинів у контексті реалізації принципу комплексності Римського статуту Міжнародного кримінального суду в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія право. 2025. Вип. 91. Ч. 4. С. 452–466. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.61>.
62. Старенький О.С. Використання результатів Core international crimes evidence database (CICED) у доказуванні основних міжнародних злочинів: правові засади, проблеми допустимості та пер-

- спективи застосування в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2025. № 3–4. С. 168–187. DOI: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2025.3-4/168-187>.
63. Старенький О.С. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення як засіб кримінального процесуального доказування: проблемні питання. *Право України*. 2025. № 9. С. 108–126. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2025-09-108>.
64. Старенький О.С. Огляд місця події як спосіб отримання доказів у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. Ч. 3. С. 248–257. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.3.37>.
65. Старенький О.С. Проведення огляду місця події у досудовому розслідуванні терористичних актів, учинених із застосуванням вибухових пристроїв. Загальнодержавна система боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану: стан, проблеми, шляхи удосконалення. Збірник матеріалів круглого столу. Київ, 30 вересня 2025 р. Київ, 2025. С. 248–254.
66. Чорний Р.Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Г.В. Климович. 2021. 495 с.
67. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.
68. Чуваков О.А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики: монографія / відп. ред. О.М. Костенко. Одеса: Фенікс, 2017. 362 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/bitstreams/c7747685-d0cb-4344-bfa8-33369ed625a2/download>.
69. Шевчук В.М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: монографія. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2013. 440 с.
70. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: ХЮІ, 2007. 256 с.
71. Шумило М.Є., Погорецький М.А. Докази і доказування. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажиський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012. С. 247–308.
72. Шумило М.Є., Погорецький М.А. Гарантії прав людини у сфері негласних розслідувань злочинів проти основ національної безпеки: рецензія на монографію М.М. Погорецького. *Вісник кримінального судочинства*. 2025. № 1–2. С. 298–309. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/298-309>. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/844/739>.
73. Шумило М.Є., Погорецький М.А. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах: теоретичний та практичний аспекти. *Вісник Луганського ін-ту внутр. справ*. Луганськ: РВВ ЛІВС, 2001. Вип. 3. С. 199–209.

Дата першого надходження рукопису до видання: 5.01.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Погорецький М.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0